

## ZAJÍMAVÉ BRYOFLORESTICKÉ NÁLEZY XXIX

## Interesting bryofloristic records, XXIX



Pavel Dřevojan<sup>1</sup>, Martin Jiroušek<sup>2</sup>, Eva Mikulášková<sup>1</sup>, Jana Procházková<sup>1</sup> & Markéta Táborská<sup>3</sup>

<sup>1</sup>Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav botaniky a zoologie, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno; pavel.drevojan@seznam.cz;

<sup>2</sup>Mendelova univerzita v Brně, Agronomická fakulta, Ústav biologie rostlin, Zemědělská 1, CZ-613 00 Brno, <sup>3</sup>Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v. v. i., pracoviště Brno, Lidická 25/27, CZ-602 00 Brno

Taxonomické pojetí a nomenklatura se řídí aktuálním seznamem mechorostů České republiky (Kučera et al. 2012). Podle této práce je rovněž udáván stupeň ohrožení druhů. Zeměpisné souřadnice jsou uváděny jako úhlové geografické v systému WGS-84. Akronymy veřejných herbářů jsou udávány podle Vozárová & Sutory (2001).

*Bazzania flaccida* **VU** (E. Mikulášková, M. Táborská & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Prachatice, Nová Pec: I. zóna NP Šumava, smrčina po kůrovcové kalamitě, otevřená plocha s vysokým porostem borůvky a travin na zazemněné balvanité suti, asi 260 m VSV od kóty Trojmezna (1361 m n. m.) [48°46'18.5"N, 13°50'00.8"E, kv. 7249a], 1341 m n. m., 18. 8. 2017 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Poměrně vzácný horský druh s hojnějším výskytem právě na Šumavě, s několika recentními lokalitami v Hrubém Jeseníku (Duda & Váňa 2017). Druh byl nalezen ve spárách zazemněné balvanité suti v nejvyšších polohách pohoří. Játrovka se na studované ploše 200 m<sup>2</sup> vyskytovala v celkové pokryvnosti přibližně 300 cm<sup>2</sup>. Doprovodnými druhy byly *Anastrepta orcadensis*, *Barbilophozia hatcheri*, *B. lycopodioides*, *Blepharostoma trichophyllum*, *Brachytheciastrum velutinum*, *Brachythecium rutabulum*, *B. salebrosum*, *Calypogeia neesiana*, *Cephalozia bicuspidata*, *Chiloscyphus profundus*, *Dicranella heteromalla*, *Dicranodontium denudatum*, *Dicranum montanum*, *D. scoparium*, *Diplophyllum obtusifolium*, *Hylocomiastrum umbratum*, *Lepidozia reptans*, *Lophozia ventricosa*, *Plagiothecium curvifolium*, *P. laetum*, *Pohlia nutans*, *Polytrichum formosum*, *Pseudotaxiphyllum elegans*, *Sciuro-hypnum reflexum*, *Sphagnum capillifolium*, *S. girgensohnii*, *Sphenolobus minutus* a *Tetraphis pellucida*.

*Cephalozia lottlesbergeri* **VU** (E. Mikulášková, M. Táborská & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Prachatice, Volary: NPR Velká Niva, rašelinný bor, asi 1,4 km S od

železniční stanice Soumarský Most [48°55'12,2"N, 13°49'29,4"E, kv. 7048d], 755 m n. m., 16. 8. 2017 leg. E. Mikulášková, rev. J. Kučera, herb. E. Mikulášková.

Tato drobná játrovka horských vrchovišť a rašelinišť byla nalezena na obnažené rašelině v okrajové části rašeliniště. Rostla na dvou místech ve směsi s dalšími druhy játrovek. Celková pokryvnost na studované ploše (200 m<sup>2</sup>) byla asi 1 cm<sup>2</sup>. Druh se vyskytoval s mechorosty *Bazzania trilobata*, *Calypogeia azurea*, *C. fissa*, *C. muelleriana*, *C. neesiana*, *Cephalozia bicuspidata*, *C. connivens*, *C. lunulifolia*, *Chiloscyphus profundus*, *Dicranodontium denudatum*, *Dicranum polysetum*, *D. scoparium*, *Lepidozia reptans*, *Mylia anomala*, *Pleurozium schreberi*, *Polytrichum strictum*, *Ptilidium pulcherrimum*, *Sphagnum angustifolium*, *S. fallax*, *S. flexuosum*, *S. magellanicum*, *S. papillosum* a *Tetraphis pellucida*.

*Harpanthus scutatus* **EN** (M. Táborská, E. Mikulášková & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Prachatice, Nová Pec: I. zóna NP Šumava, U Černého pařezu, asi 800 m SZ od kóty Studničná (1160 m n. m.) [48°45'45,8"N, 13°53'26,9"E, kv. 7249a], 1023 m n. m., 14. 8. 2017 leg. M. Táborská, rev. J. Kučera, herb. E. Mikulášková.

Třetí recentní nález tohoto druhu na území NP Šumava (podrobněji k současnému výskytu viz Bryonora 57: 84, 2016). Tato játrovka byla nalezena v zachovalé přirozené bučině s příměsí smrku na tlejícím kmeni smrku s výčetní tloušťkou 35 cm v pokročilém stadiu rozkladu. Druh se vyskytoval společně s *Blepharostoma trichophyllum*, *Calypogeia azurea*, *C. muelleriana*, *Cephalozia leucantha*, *C. lunulifolia*, *Dicranodontium denudatum*, *Dicranum scoparium*, *Herzogiella seligeri*, *Hypnum pallescens*, *Lepidozia reptans*, *Plagiothecium laetum*, *Polytrichum formosum*, *Scapania umbrosa*, *Schistochilopsis incisa* a *Tetraphis pellucida*.

*Scapania paludicola* **VU** (E. Mikulášková & M. Táborská)

- Česká rep., okr. Klatovy, Horská Kvilda: I. zóna NP Šumava, rašeliniště v údolí Hamerského potoka, asi 1,1 km JJV od kapličky v obci [49°02'58,3"N, 13°33'58,2"E, kv. 6947c], 1048 m n. m., 28. 9. 2017 leg. E. Mikulášková, herb. E. Mikulášková.

Druh převážně rašelinných luk a vrchovišť, vyskytující se roztroušeně převážně v horských oblastech (Duda 1969). Játrovka byla nalezena mezi dalšími mokřadními mechorosty na ploše asi 25 cm<sup>2</sup>. Doprovodnými druhy byly *Gymnocolea inflata*, *Polytrichum commune*, *Sarmentypnum exannulatum*, *Sphagnum contortum*, *S. cuspidatum*, *S. fallax*, *S. flexuosum*, *S. riparium* a *Stramineogon stramineum*.

*Schljakovia kunzeana* **EN** (E. Mikulášková & M. Táborská)

- Česká rep., okr. Klatovy, Modrava: I. zóna NP Šumava, asi 200 m Z od soutoku Javořího a Roklanského potoka [49°01'50,3"N, 13°26'44,5"E, kv. 6946d], 1024 m n. m., 26. 9. 2017 leg. E. Mikulášková, rev. J. Kučera, herb. E. Mikulášková.

Druh se na našem území recentně vyskytuje na pěti lokalitách v nejvyšších pohořích – Krušných horách, Jizerských horách, Krkonoších

a Jeseníkách (Váňa 2017a). Na podmáčených loukách v blízkosti Modravy byl tento druh naposledy nalezen před více než 100 lety J. Velenovským (Štechová et al. 2017). Námí objevená lokalita by se mohla vztahovat k tomuto historickému údaji. Druh jsme zaznamenaly na vlhké smilkové louce na vyvýšeném pravém břehu Javořího potoka. Drobná játrovka byla na studované ploše poměrně hojně vtroušená mezi travinami. Dominantními druhy v okolí byly *Aulacomnium palustre*, *Pleurozium schreberi*, *Pohlia nutans* a *Straminergon stramineum*.

*Syzygiella autumnalis* **VU** (M. Táborská, E. Mikulášková & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Prachatice, Stožec: I. zóna NP Šumava, asi 400 m J od kóty Kamenná (979 m n. m.), smrčina na suťovém balvaništi [48°48'52,0"N, 13°48'39,8"E, kv. 7148d], 952 m n. m., 19. 8. 2017 leg. M. Táborská, herb. E. Mikulášková.

Játrovka rostoucí především od pahorkatin do hor, s hojnějším výskytem především v Beskydech. Primárně roste na tlejícím dřevě, vyskytuje se i na vlhkých humózních skalách či holé zemi. Na výše zmíněné lokalitě se vyskytovala na mírně rozloženém tlejícím kmeni smrku o výčetní tloušťce 35 cm a o délce asi 4 m spolu s doprovodnými druhy *Cephalozia lunulifolia*, *Dicranodontium denudatum*, *Dicranum scoparium*, *Herzogiella seligeri*, *Hylocomium splendens*, *Hypnum andoi*, *H. pallescens*, *Lepidozia reptans*, *Nowellia curvifolia*, *Orthocaulis attenuatus*, *Pleurozium schreberi*, *Ptilidium pulcherrimum*, *Riccardia latifrons* a *Sphagnum girgensohnii*. Část stromového patra na lokalitě byla zasažena polomem na podzim roku 2017. Výskyt druhu nebyl od té doby ověřován.

*Aloina aloides* var. *ambigua* **EN** (P. Dřevojan & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Břeclav, Velké Bílovice: severozápadně orientovaná sprašová stěna nad polní cestou na terasovaném svahu 3,4 km SSZ od kostela [48°52'37,9"N, 16°53'21,3"E, kv. 7167a], 255 m n. m., 13. 9. 2017 leg. P. Dřevojan & J. Procházková, det. S. Kubešová, rev. J. Kučera, BRNM (795134), BRNU (657648).

Druh byl u nás dosud nalezen jen na několika málo lokalitách ve středních Čechách a na jižní Moravě (Kučera et al. 2017).

*Cleistocarpidium palustre* **VU** (E. Mikulášková, M. Táborská & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Klatovy, Prášily: I. zóna NP Šumava, Frauenthal A, asi 1,5 km J od bývalé osady Skelná, podmáčená smrčina, na světlině u menšího potoka [49°08'48,9"N, 13°23'50,6"E, kv. 6846c], 803 m n. m., 6. 6. 2017 leg. E. Mikulášková, rev. J. Kučera, herb. E. Mikulášková.

Poměrně vzácný mech vlhkých půd s těžištěm historického rozšíření na Českomoravské vrchovině, kde byl recentně potvrzen na dvou lokalitách (Kubešová & Novotný 2010, Kubešová et al. 2010). Ze Šumavy nebyl v posledních letech udáván. Druh byl nalezen na vlhké obnažené půdě na jednom místě na ploše cca 20 cm<sup>2</sup>. V okolí dominovaly druhy *Atrichum undulatum*, *Bazzania trilobata*, *Dicranella heteromalla*, *Dicranum*

*scoparium*, *Mnium hornum*, *Plagiochila asplenoides*, *Plagiomnium affine*, *Pleurozium schreberi*, *Pohlia nutans*, *Polytrichum commune*, *P. formosum*, *Rhytidiadelphus squarrosus*, *Sphagnum capillifolium*, *S. girgensohnii* a *S. magellanicum*. Ze zajímavějších druhů se na studované ploše vyskytovaly játrovky *Calypogeia fissa*, *C. suecica* a *Cephalozia catenulata*.

*Microbryum floerkeanum* **VU** (P. Dřevojan & J. Procházková)

- Česká rep., okr. Brno-venkov, Židlochovice: hrouda spraše pod sprašovou stěnou v severovýchodním rohu bývalého hliníku 0,8 km SSV od kostela [49°02'34,3"N, 16°37'23,2"E, kv. 6965d], 245 m n. m., 18. 10. 2017 leg. P. Dřevojan & J. Procházková, det. P. Dřevojan, BRNU (657669).

Další jihomoravská lokalita tohoto nepatrného mechu, který byl nejbližší recentně nalezen v PP Kavky u Brna (Bryonora 54: 45–46, 2014).

*Sphagnum fuscum* **LR-nt** (M. Jiroušek)

- Česká rep., okr. Jablonec nad Nisou, Kořenov: PR Černá jezírka, Tetřeví louka, jeden menší bult [přibližně 50°50'44,3"N, 15°18'15,4"E, kv. 5157d], 900 m n. m., doprovodné druhy v bultu *Mylia anomala* a *Polytrichum strictum*, 5. 9. 2016 leg. M. Jiroušek, BRNU (648229).
- Česká rep., okr. Liberec, Hejnice: PR Klečové louky, nejjižnější z otevřených vrchovištních ploch s povalovým chodníkem a turistickou vyhlídkou, jeden menší bult asi 10 m od turistické vyhlídky [50°49'52,7"N, 15°14'40,7"E, kv. 5157c], 985 m n. m., doprovodné druhy v bultu *Polytrichum strictum* a *Sphagnum rubellum*, 26. 9. 2017 leg. M. Jiroušek, BRNU (648244).
- Česká rep., okr. Liberec, Hejnice: PR Na Čihadle, jeden menší bult v centrální části lokality [přibližně 50°49'58,5"N, 15°13'51,6"E, kv. 5157c], 975 m n. m., 26. 9. 2017 leg. M. Jiroušek, BRNU (648287).

Rašelíník hnědý je holarktický druh, charakteristický především pro vegetaci boreálních vrchovišť (svaz *Oxycocco microcarpi-Empetrium hermaphroditum* Norhagen ex Du Rietz 1954). V České republice je hojný především na Šumavě, několik lokalit je dále v Krušných horách, Slavkovském lese a Krkonoších; jinde se vyskytuje velice vzácně nebo nebyl delší dobu ověřen (Váňa 2017b). V Jizerských horách se rašelíník hnědý vyskytoval poměrně hojně do poloviny 20. století (Váňa 2006, 2011, Višňák 2010). Z většiny lokalit vymizel, pravděpodobně v důsledku atmosférického znečištění v 80. a 90. letech 20. století (Višňák 2010). V současnosti je jeho výskyt známý pouze z NPR Rašeliníště Jizerky (Váňa 2011), kde vytváří asi desítku menších bultů při východním okraji Vyhlídkové louky. Vzácný výskyt uvádí J. Váňa také z blízké Klugeho louky (Váňa 2011). Na Tetřeví louce byl druh nalezen zřejmě poprvé. Na zbylých dvou lokalitách se jedná o potvrzení historických údajů po přibližně 80 letech (Velká Klečová louka; Váňa 2011), respektive 30 letech (Na Čihadle; Váňa 2006). Na všech lokalitách byl nalezen vždy jen jeden malý bult (cca 1 dm<sup>3</sup>), podrobnější bryologický průzkum na lokalitách jsem však neprováděl a druh zde může být hojnější. Je otázkou, zda nálezy odpovídají pozůstatkům z předchozího období a druh byl na lokalitách přehlížen. To se zdá spíše méně pravděpodobné vzhledem k jeho snadné identifikaci a nedávnému monitoringu mechorostů (cf. Váňa 2006). Může jít také o nově vzniklá

mikrostanoviště, což je pravděpodobnější, svědčící o zlepšujících se podmínkách pro vrchovištní bryofloru ve srovnání s kritickým obdobím druhé poloviny 20. století (Rybníček & Houšková 1994, Višňák 2010).

### *Tayloria serrata* EN

(E. Mikulášková & M. Táborská)

- Česká rep., okr. Klatovy, Prášíly: smrkový porost zasažený kůrovcem po levé straně červeně značené turistické cesty v úseku Javoří slat–Poledník, asi 1,7 km JJV od kóty Poledník (1315 m n. m.) [49°02'57,3"N, 13°24'09,2"E, kv. 6946c], 1214 m n. m., 26. 9. 2017 leg. E. Mikulášková, rev. J. Kučera, herb. E. Mikulášková.

Tento horský druh byl na Šumavě recentně zaznamenán pouze na jedné lokalitě v Povydrí (Kučera 1995). V současnosti se u nás vyskytuje ojediněle ještě v Českém středohoří a Krkonoších (Zmrhalová 2007). Jako ostatní druhy čeledi *Splachnaceae* roste především na humózní půdě či výkalech, vzácněji i na tlejícím dřevě. Druh byl nalezen na okraji smrčiny ve fázi rozpadu, která přecházela v rozvolněný smrkový porost se stojícími soušemi. Na studované ploše (200 m<sup>2</sup>) byl tento mech zaznamenán na několika místech v celkové pokryvnosti asi 20 cm<sup>2</sup>. Vyskytoval se na zemi i na bázích dvou stojících torz smrků o výčetních tloušťkách 30 a 35 cm. Doprovázen byl druhy *Barbilophozia lycopodioides*, *Brachythecium velutinum*, *Brachythecium rutabulum*, *B. salebrosum*, *Chiloscyphus profundus*, *Dicranodontium denudatum*, *Dicranum montanum*, *D. scoparium*, *Hylocomiastrum umbratum*, *Kindbergia praelonga*, *Lophozia ventricosa* var. *sylvicola*, *Paraleucobryum longifolium*, *Plagiothecium curvifolium*, *P. denticulatum*, *P. laetum*, *P. undulatum*, *Pleurozium schreberi*, *Pohlia nutans*, *Polytrichum formosum*, *Ptilidium pulcherrimum*, *Sciuro-hypnum reflexum*, *S. curtum* a *Tetraxis pellucida*.

## PODĚKOVÁNÍ

Výzkum a publikace výsledků E. Mikuláškové, M. Táborské a J. Procházkové byly podpořeny projektem Transboundary Cooperation Program of the Czech Republic – Free State Bavaria Target ERDF 2014-2020, Project 26 – Silva Gabreta Monitoring.

## LITERATURA

- Duda J. (1969): *Scapania paludicola* Loeske et K. Müll. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei V., Časopis Slezského muzea, ser. A, 18: 126–128.
- Duda J. & Váňa J. (2017): *Bazzania* Gray. – rohozec. Verze 1.1 (10. 10. 2017). – In: Kučera J. [ed.], Mechorosty České republiky. On-line klíče, popisy a ilustrace, <http://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/genera/bazzania.html> [10. 5. 2018].
- Kubešová S. & Novotný I. (2010): Inventarizační průzkum mechorostů PR Pod Kamenným vrchem. – Ms. [Depon. in: Botanické oddělení, Moravské zemské muzeum, Brno.]
- Kubešová S., Novotný I. & Sutorý K. (2010): Inventarizační průzkum cévnatých rostlin a mechorostů PP Louky v Jeníkově. – Ms. [Depon. in: Botanické oddělení, Moravské zemské muzeum, Brno.]

- Kučera J., Dřevojan P., Bradáčová J., Fialová L., Godovičová K., Janošík L., Kubešová S., Manukjanová A., Mikulášková E., Skoupá Z. & Tkáčiková J. (2017): Mechorosty zaznamenané v průběhu jarního bryologicko-lichenologického setkání na Pálavě v roce 2017. – Bryonora 60: 1–12.
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Rybniček K. & Houšková E. (1994): Vegetační a stanovištní změny na rašeliništích Jizerských hor za období 1980–1991. – Příroda, Praha, 1: 129–136.
- Štechová T., Holá E. & Bradáčová J. (2017): Monitoring ohrožených rašeliništních mechorostů a péče o jejich lokality: metodika AOPK ČR. – Ms. [Depon. in: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Praha.]
- Váňa J. (2006): Mechorosty rašelinišť v území mezi Černým potokem a Jizerou (Mehorosty vybraných rašelinišť Jizerských hor I.). – Ms. [Depon. in: Správa CHKO Jizerské hory, Liberec.]
- Váňa J. (2011): Mechorosty rašelinišť české části Jizerských hor. – Sborník Severočeského muzea, Přírodní vědy, 29: 41–86.
- Váňa J. (2017a): *Schljakovia* Konstant. & Vilnet – sečovka. Verze 2.0 (23. 10. 2017). – In: Kučera J. [ed.], Mechorosty České republiky. On-line klíče, popisy a ilustrace, <http://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/genera/schljakovia.html> [10. 5. 2018].
- Váňa J. (2017b): Sphagnaceae Dumort. – rašeliníkovité. Verze 2.0.1 (22. 12. 2017). – In: Kučera J. [ed.], Mechorosty České republiky. On-line klíče, popisy a ilustrace, <http://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/families/sphagnaceae.html#Verze> [19. 3. 2017].
- Višňák R. (2010): Plán péče o přírodní rezervaci Na Čihadle na období 2012–2021. – Ms. [Depon. in: Správa CHKO Jizerské hory, Liberec.]
- Vozárová M. & Sutorý K. (2001): Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. – Zprávy České botanické společnosti 36, suppl. 2001/1 & Bulletin Slovenskej botanickej spoločnosti 23, suppl. 7: 1–95.
- Zmrhalová M. (2007): *Tayloria* Hook. – mrvenka. Verze 1.0 (6. 2. 2007). – In: Kučera J. [ed.], Mechorosty České republiky. On-line klíče, popisy a ilustrace, <http://botanika.prf.jcu.cz/bryoweb/klic/genera/tayloria.html> [10. 5. 2018].

Foto k článku „Zajímavé bryofloristické nálezy XXIX.“



**Obr. 17.** Libuňka bahenní (*Cleistocarpidium palustre*) je drobný druh, který zaujme svou svítivě zelenou barvou mladých sporofytů; Dolní Žandov, PR Mechové údolí, 18. 4. 2009. Foto Š. Koval

**Fig. 17.** *Cleistocarpidium palustre* is a tiny species whose young sporophytes are conspicuous by their bright green colour; Dolní Žandov, Nature Reserve Mechové údolí, 18 April 2009. Photo by Š. Koval



**Obr. 18.** Jednoleté poupátkovité rostliny nepatrné velikosti rostoucí na vytrvalém protonematu patří drobnolistku nahému (*Discelium nudum*); Šumpersko, Tři kameny, 1. 11. 2008. Foto Š. Koval

**Fig. 18.** Small bud-like annual plants growing on perennial protonema belong to the moss *Discelium nudum*; Šumpersko, Tři kameny, 1 November 2008. Photo by Š. Koval



**Obr. 19.** Drobnomech Floerkeův (*Microbryum floerkeanum*) se vyskytuje vzácně na spraších na jižní Moravě; Brno-venkov, Kuřim, 28. 8. 2010. Foto Š. Koval

**Fig. 19.** *Microbryum floerkeanum* is rarely found on loess deposits in South Moravia; Brno-venkov, Kuřim, 28 August 2010. Photo by Š. Koval



**Obr. 20.** Krátký polokruhový kýl a nesbíhavé listy charakterizují kýlnatku bažinnou (*Scapania paludicola*), játrovku rašelinných luk; Jeseníky, Velká kotlina, 10. 9. 2008. Foto Š. Koval

**Fig. 20.** *Scapania paludicola*, a fen liverwort, is distinguished by a short semi-circular keel and not running down the length of the leaf; Jeseníky Mts, Velká kotlina, 10 September 2008. Photo by Š. Koval